

Становище

**на проф. д-р Андрей Димов Андреев – член на научно жури в конкурс
за присъждане на образователна и научна степен “доктор” в
направление “История и археология“, Нова и най-нова обща история /
История на Русия/**

*Относно: Научната продукция на Цветелина Харалампиева, докторант
към катедра “Нова и Съвременна история“, ИФ, СУ “Свети Климент
Охридски.“*

Докторант Цветелина Харалампиева е представила докторска дисертация на тема: “Руската колонизация на Кавказ (1785 – 1864)“ и 11 статии, които са свързани с разглежданите проблеми.

Темата за Кавказ е актуална още от XVIII век. Това е регион, където се срещат различни геополитически интереси и влияния, сблъскват се религии и националности. Дисертабилността на избраната проблематика е безспорно. Едновременно с това Цв. Харалампиева поема и сериозно предизвикателство. Тя трябва да познава и сравнява различните гледни точки, а едновременно с това да покаже историзъм и да не се подведе по конкретни политически мнения. Последните обикновено присъстват в редица изследвания, претендиращи за чисто научни. Тя се е справила с тази задача, което според мен е основното достойнство на представената дисертация.

Докторантът е избрал логична, за поставените цели, структура: увод, четири глави, заключение, списък с извори (непубликувани, публикувани, мемоарна литература, кореспонденция), библиография, както и богато приложение, карти, снимки, портрети, картини. Ясно и точно са очертани поствените цели, изводите и безспорните приноси моменти в работата. Убедително е защитена хронологията. Глава първа разглежда колонизацията на Кавказ в началния период – 1785 – 1827 г. Началната дата е обусловена от създаването на първото Кавказко наместничество при

императрица Екатерина II. Разглежда се също кавказката политика на император Павел I, дейността на главнокомандващите на Кавказ Павел Цицианов и Алексей Ермолов, назначени от император Александър I. Глава втора е посветена на колонизационните походи. Особено силно впечатление прави глава трета – Колонизационен модел 1827 – 1844 г. Междинен период. Четвърта глава анализира дейността на второто наместничество. Изключително полезни, за бъдещи читатели, ще бъдат картите, както и снимки и портрети на по-слабо известни политически и военни дейци, религиозни лидери и др. Те са необходими, защото голяма част от четящата публика не познава не само тези изображения, но дори и тези на по-известни политици. Авторът познава перфектно изворовия материал, а също и руската англоамериканската и турската историография по проблема.

Пред нас има един завършен труд с множество достойнства, които не мога да посоча изцяло, предвид формата на становището. Не може да не се засегне хубавият, четивен стил на автора, нещо вече задължително за модерно изследване. Отсъствието на политизиране – за този регион това е трудно в настоящия момент. Анализът на руска, англоамериканска и турска историография, противоречащи си, е безспорно достойнство на работата. Добре и изяснен външният фактор – влиянията на Османската империя и Персия, както и контактите на религиозните водачи в Кавказ с тези държави.

Цв. Харалампиева прави точна оценка на ролята на отделните императори при процесите на колонизация на Кавказ. Изясняване ролята на личността в историята е определено нелека задача, с която докторантът се е справил. Разгледани са действията на отделните владетели, отделени са спецификите при всеки един от тях. Много добре е представена дейността на П. Цицианов и А. Ермолов, като военни и като администратори. Всичко това говори за едно цялостно обхващане на проблема, анализ на всички негови детайли.

Докторантът представя своя оригинална версия за периодизацията на колонизацията на Кавказ, ясно са обособени отделните подпериоди. Разделянето на колонизацията на “мирна“ и “военна“ внася яснота в процеса. Интерес предизвиква описанието на категориите руско население, взело участие в процеса на колонизация: военни, представители на преследвани секти, казаци, както и придошлите след Кримската война

селяни – колонисти. Всеки от тях привнеса нещо свое в отношенията с местното население, в обработката на земята и във формиране на етническата “пъстрота“ на Кавказ. Добре е посочена ролята на местния елит, който се явява проводник на руската политика и влияние. Това се наблюдава не само в Кавказ, но и в Централна Азия и при мюсюлманските народи на Урал. Считаю, че тук е една от възможностите на Цв. Харалампиева за допълнителна съпоставка. За в бъдеще тя би могла да сравни руското проникване на Кавказ в други райони на Руската империя. Въпреки и наличието на “военна“ колонизация, много точно е определен “цивилизационният“ характер на руската колонизация, зачитането на местните обичаи и вярвания.

Трудно е да се отправят забележки и препоръки към подобен завършен труд. Все пак колегата Харалампиева, освен горната препоръка, може да обърне внимание и върху вътрешните промени в Русия и как те влияят върху Кавказката политика. Този колегиален съвет се отнася до нейни бъдещи изследвания.

Колегата е представила и значително количество статии, отнасящи се към разглеждания проблем. Те са отпечатани в авторитетни и популярни издания.

Заключение: Препоръчвам на Уважаемото научно жури да даде положителна оценка на научната продукция на докторант Цветелина Харалампиева. Изказвам становище, че тя отговаря на всички условия за присъждане на образователната и научна степен “доктор”, за което гласувам.

проф. д-р Андрей Андреев

5. март 2016 г.